

Haarverzorging
3de graad A-finaliteit
III-Haa-a

BRUSSEL

D/2024/13.758/320

Versie juni 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een ‘+’ bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door ‘K’.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

‘Duiding’ bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek ‘extra’ bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang met de tweede graad

Het leerplan bouwt verder op het leerplan Haar- en schoonheidsverzorging (II-HaSc-a) van de tweede graad.

2.2 Samenhang in de derde graad

2.2.1 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

De leerplannen Haarverzorging en Schoonheidsverzorging (III-Sch-a) hebben een aantal componenten die gelijklopend zijn zoals het contact met de klant, de algemene aanpak van methodisch handelen, het kritisch evalueren van sectorspecifieke trends en innovaties ... De basis van enkele generieke competenties en van een aantal technische handelingen is ook zeer gelijkaardig (hygiëne, veiligheid, make-up ...).

2.2.2 Samenhang over de finaliteiten heen

Het leerplan vertoont samenhang met enkele leerplandoelen uit het leerplan Wellness en schoonheid (III-WeSc-da).

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op minimumdoelen van de basisvorming en op doelen die leiden naar de beroepskwalificatie Kapper. Het leerplan is gericht op 32 graaduren en is bestemd voor de studierichtingen Haarverzorging en Aanloop haarverzorging duaal (afhankelijk van de invulling van de schoolcomponent en de aanloopcomponent).

Het leerplan is een geïntegreerd leerplan waarbij doelen over de rubrieken heen, daar waar relevant, in samenhang worden aangeboden. De helft van de beschikbare onderwijstijd kan worden ingenomen door het uitvoeren van technische kappershandelingen. De andere helft wordt gelijkmatig verdeeld over de overige rubrieken: inspelen op wensen en behoeften, informeren en adviseren, participeren aan het team en het opvolgen van trends en evoluties.

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch didactische duiding

3.1 Haarverzorging en het vormingsconcept

Het leerplan Haarverzorging is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op sociale vorming, economische vorming, lichamelijke en natuurwetenschappelijke en technische vorming. De wegwijzers verbeelding, rechtvaardigheid, duurzaamheid, generositeit, kwetsbaarheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Vormingscomponenten

Net zoals in de tweede graad Haar- en schoonheidsverzorging bevat ook de derde graad Haarverzorging een pakket **natuurwetenschappelijke en technische vorming**. Omdat er een bredere waaier aan competenties of een uitdieping ervan aan bod komt, zullen ook meer producten, materiaal en apparatuur worden behandeld.

De **sociale vorming** die de leerlingen eerder genoten zal diepgaander worden ingevuld. Leerlingen zullen de klant bevragen en polsen naar wensen en behoeften. Die communicatie kan meer gelaagd of complexer zijn dan deze met leeftijdsgenoten in de klas. Bij het informeren en adviseren van klanten zullen de leerlingen ook kunnen putten uit een bredere kennis over meerdere thema's. Van de leerlingen wordt verwacht dat zij er binnen een korte tijdspanne in slagen om binding te maken met een klant waarmee voorheen nog geen contact bestond.

Haarverzorging zal vaak, niet altijd, worden aangeboden binnen een winstgevende organisatie. Dat maakt **economische vorming** die o.m. leidt tot een gepaste commerciële ingesteldheid noodzakelijk. De leerlingen zullen een evenwicht zoeken tussen de mogelijkheden van de klant en de onderneming die rendabel moet kunnen functioneren.

De studierichting Haarverzorging vergt niet alleen cognitieve inspanningen van leerlingen. Een hele reeks vaardigheden vereist ook **lichamelijke vorming**. Leerlingen besteden aandacht aan een gezonde levensstijl waarbij zij zich bewust zijn van de noodzaak van een goede fysieke conditie om alle competenties te kunnen realiseren.

Wegwijzers

De kwaliteit van de haarverzorging wordt bewaakt door duidelijke criteria die zijn gekoppeld aan de technische uitvoering van handelingen. Dat belet niet dat leerlingen moeten beschikken over een grote mate van **verbeeldend** denken en handelen. Alhoewel een klant een duidelijk beeld kan geven van de eigen wensen, kunnen de leerlingen vanuit een eigen voorstellingsvermogen aanvullingen bieden of zelf voorstellen doen aan de klant. Meer en complexere vaardigheden vragen een bewuste groei in creativiteit.

Haarverzorging is meer dan een functioneel gegeven. In uiteenlopende situaties zoals tewerkstelling, ontspanning, sport ... kan het voor mensen veel betekenen en een belangrijk onderdeel zijn van het voorkomen en de persoonlijkheid. De studierichting Haarverzorging streeft naar **rechtvaardigheid** waarbij een brede groep van mensen, ongeacht leeftijd of sociale achtergrond, het welbevinden van haarverzorging mag en kan ervaren.

De studierichting Haarverzorging is gericht op **duurzaamheid** en een verbinding op langere termijn. Leerlingen leren contacten leggen die de klant uitnodigen om terug te komen. In die zin zou de noodzakelijke commercialiteit van de onderneming de warme en authentieke openheid van **gastvrijheid** niet mogen uitsluiten.

Binnen de studierichting Haarverzorging kan ook **generositeit** een sterke rol innemen. De klant betaalt voor de verzorging en de producten maar leerlingen zullen ervaren dat extra dienstverlening belangrijk is in het binden van klanten aan de onderneming. Ook het aanspreken van **kwetsbare** doelgroepen die vaak niet de middelen hebben om hun haren degelijk te verzorgen, is een vorm van maatschappelijke betrokkenheid die zichtbaar wordt door het inzetten van de eigen talenten en vaardigheden.

De kapper in opleiding staat open voor en laat zich inspireren door andere stijlen en culturen waardoor **uniciteit in verbondenheid** ook een plaats krijgt in de opleiding.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Inspelen op wensen en behoeften van klanten met aandacht voor diversiteit

De leerlingen luisteren naar de wensen en behoeften van de klant of gaan er samen met de betrokkene naar op zoek bij de uitvoering van een haarverzorging. Daarbij besteden ze aandacht aan de specifieke context waarin de klant zich bevindt. In die contexten is er plaats voor de verschillende assen van diversiteit.

Informeren vanuit verbindende communicatie rekening houdend met de commerciële doelen van de onderneming

De leerlingen zullen vanuit een vertrouwde relatie met de klant en steunend op brede knowhow informatie verstrekken en adviezen op maat geven. Daarbij komt, met het oog op verkoop en vanuit een commerciële gevoeligheid, ook het aanprijzen van producten en diensten aan bod. De leerlingen zullen zoeken naar een evenwicht met de deontologische vereisten die van hen worden gevraagd.

Ontwerpen en creëren van actuele kapsels en uitvoeren van haarverzorging met aandacht voor tempo en efficiëntie

De leerlingen voeren de technische component in de haarverzorging op een kwaliteitsvolle wijze uit. Ook enkele vaardigheden uit de schoonheidsverzorging hebben een plaats gekregen in het leerplan. Ze groeien bij het inoefenen van alle competenties in creativiteit en kunnen aan het eind van de opleiding ook zelfstandig werken vanuit eigen ontwerpen.

Autonoom participeren aan het team met oog voor de werking en de organisatie van de onderneming

De leerlingen werken zelfstandig in de organisatie, ze functioneren flexibel in het team en kunnen participeren aan de werking volgens de bestaande afspraken in de onderneming. Aan het einde van hun opleiding bereiken de leerlingen het niveau van een beginnende beroepsbeoefenaar die zich bewust is van de eigen sterktes en groeimogelijkheden door steeds verder te leren.

Opvolgen van trends en evoluties in alle aspecten van de haarverzorging

Zowel bij producten als verzorgingen staan de leerlingen open voor trends en evoluties en leeft er een reflex om ernaar te handelen, ook bij technische vaardigheden. Zij verrichten trendstudie waarbij ze gericht op zoek gaan naar actuele tendensen om de klant adequaat te informeren en een ruim aanbod te bezorgen dat nauw aansluit bij de wensen van de betrokken persoon. De leerlingen ontwikkelen een kritische reflex om evoluties te toetsen aan concrete criteria zoals economische belangen, duurzaamheid, tijdsinvestering, welzijn van de klant ...

3.3 Opbouw

De leerplandoelen worden gebundeld in functie van de krachtlijnen. Op die manier worden de krachtlijnen in de praktijk gebracht bij het realiseren van de doelen.

- Inspelen op wensen en behoeften met aandacht voor diversiteit
- Informeren vanuit verbindende communicatie met oog voor de commerciële doelen van de onderneming
- Ontwerpen en creëren van actuele kapsels en uitvoeren van haarverzorgingen
- Autonoom participeren aan het team met oog voor de werking en de organisatie van de onderneming

- Opvolgen van trends en evoluties in alle aspecten van de haarverzorging

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de tweede graad

Vanuit de tweede graad zijn er duidelijke leerlijnen wat betreft de generieke competenties zoals veiligheid, hygiëne, ergonomie ... Pas in de derde graad worden die meer in de professionele context aangeboden. De leerlingen maken kennis met de basis van enkele haarverzorgeringen (basissnitten, tijdelijke omvormingen, kleuringen ...) die in de derde graad uitgediept en toegepast worden op klanten.

3.4.2 Samenhang in de derde graad

- Dit leerplan vertoont sterke gelijkenissen met het leerplan Schoonheidsverzorging. Verschillende generieke competenties zijn heel gelijkaardig uitgewerkt maar verschillen in het toepassingsgebied: veiligheid, hygiëne, ergonomie ... waarbij een aantal uitgangspunten in verschillende contexten kunnen worden toegepast. Dat geldt eveneens voor het professioneel klantencontact, het inspelen op wensen en behoeften, de methodische aanpak en het digitaal verwerken van gegevens. Verschillende inhoudelijke aspecten kunnen gelijklopen maar vaak heeft het ook te maken met de wijze waarop er wordt gewerkt: het aanbrengen van en kiezen voor reflectiemodellen, het reflecteren over innovaties, het zoeken naar bronnen om op de hoogte te zijn van nieuwe ontwikkelingen. Ook het aanleren van een commerciële gevoeligheid via promotionele aspecten en verkoopstechnieken is belangrijk. Tot slot zijn er ook enkele technische handelingen waarvan de basiselementen op een gelijkaardige wijze kunnen worden aangepakt, bv. het aanbrengen van make-up.
- Met het leerplan Moderealisatie D/A is er samenhang wat betreft klantvriendelijkheid en verkoopstechnieken.

3.5 Aandachtspunten

Oriëntatie van het leerplan

- Nadat leerlingen in de tweede graad Haar- en schoonheidsverzorging een keuze hebben gemaakt voor Haarverzorging kunnen ze verder bouwen op en groeien in een hele reeks principes en competenties. Toch moet het mogelijk zijn om, mits een inhaalbeweging betreffende enkele specifieke vaardigheden, ook vanuit andere studierichtingen aan Haarverzorging deel te nemen. Bovendien blijft het aangewezen om voldoende samenhang te behouden met Schoonheidsverzorging, die andere grote component in de lichaamsverzorging binnen de A-finaliteit. De kapper beheerst de vaardigheden uit zijn domein maar laat de band met de schoonheidsverzorging, waarvan hij geproefd heeft in de tweede graad, niet los. Bij diverse handelingen komen de kennis van kleuren of morfologie en vaardigheden zoals make-up aanbrengen en uitvoeren van een handverzorging zeker van pas. Overigens geldt ook het omgekeerde: de schoonheidsspecialist zal de verworven bekwaamheden in de haarverzorging ook in die branche kunnen gebruiken.

Oefenpoppen, simulanten en klanten

- Wellicht voelt het als vanzelfsprekend om de leerlingen bij de eerste contacten met klanten te laten functioneren vanuit een kapperszaak. Dat is logisch maar staat hopelijk een bredere toepassing van de kennis en vaardigheden niet in de weg. Tewerkstelling kan immers ook in woon- en zorgcentra, als kapper op verplaatsing ... Door het arbeidsveld systematisch breed te schetsen, kunnen de leerlingen

ook een breder publiek voor ogen houden, zich bewuster zijn van de grote diversiteit binnen de klantenpopulatie en vooral beseffen dat creativiteit heel veel kanten uit kan.

- In de tweede graad wordt bewust gepleit voor het toepassen van de vaardigheden op oefenmodellen zoals medeleerlingen of doelgericht gekozen simulanten. Ook een diversiteit aan oefenhoofden wordt volop ingezet. Dat de leerlingen in de derde graad kennis maken met ‘echte’ klanten is vanzelfsprekend. Toch is het zinvol om ook in die graad nog alle oefenmogelijkheden zo breed als mogelijk te houden. Men kan blijven beroep doen op een brede waaier aan oefenhoofden en simulanten. Die simulanten kunnen via vooraf afgesproken opdrachten niet alleen wensen uiten die te maken hebben met de technische competenties. Ook de communicatieve en commerciële vaardigheden van de leerlingen kunnen hierdoor worden aangesproken. En waarom zou een klant in het didactisch salon ook geen opdracht kunnen krijgen om de leervaardigheden van de leerlingen verder omhoog te stuwen? Finaal moeten alle leerplandoelen wel bij klanten kunnen worden gerealiseerd. Denk daarbij o.m. aan het adviseren in functie van modetrends.

Leerlijnen

- De leerlingen leren in de tweede graad om sociale en relationele vaardigheden in te zetten en zullen daarop verder bouwen om doelen uit de derde graad te realiseren. Er wordt immers verwacht dat de leerlingen kunnen informeren over producten, verzorgingen en apparaten maar ook in staat zijn om producten en diensten aan te prijzen om verkoopdoelstellingen te realiseren. In een winstgevende onderneming zijn die commerciële skills immers even belangrijk al zullen de leerlingen ook moeten zoeken naar een goed evenwicht.
- In de tweede graad Haar- en schoonheidsverzorging wordt ervoor gekozen om de leerlingen te laten kennis maken met een brede waaier aan vaardigheden uit beide domeinen. Dat betekent dat vele handelingen nog niet in detail worden beheerst, het was niet de bedoeling dat leerlingen al veel technische competenties volledig zelfstandig konden uitvoeren. De keerzijde van die keuze is, zeker wanneer veel leerlingen uit andere studierichtingen instromen, dat men vele handelingen helemaal opnieuw gaat aanbrengen en laten oefenen. Alhoewel het niet verkeerd is om de beginsituatie van elke leerling goed te analyseren, kan dat niet de bedoeling zijn. De leerplandoelen van het leerplan bevatten samenhang met de tweede graad en je kan, eventueel samen met de collega's van de tweede graad, duidelijke leerlijnen inbouwen. Op die manier kunnen de kennis en vaardigheden van leerlingen evolueren in de breedte en diepte en is er voldoende aandacht voor de nieuwe competenties.
- De verschillende (technische) handelingen worden in de derde graad zowel bij kinderen als genderneutraal toegepast voor zover dit aan de orde is. Er worden in functie hiervan geen afzonderlijke uren voor heren- of dameskappen voorzien. Alhoewel een aantal toepassingen ongetwijfeld overwegend bij mannen of vrouwen zullen worden toegepast, gaat dit leerplan uit van een brede invulling die los staat van het geslacht van de klant. Meer nog, het accent ligt net op creativiteit in het opmaken en realiseren van ontwerpen. Exclusieve toepassingen gebonden aan gender kunnen dat in de weg staan.
- Het accent bij de verschillende technische handelingen ligt op het kwaliteitsvol uitvoeren van die taken maar ook het ontwerpen van actuele kapsels komt sterk aan bod. Leerlingen creëren zelf kapsels met de aangeboden technieken en voeren die uit in verschillende contexten.
- De leerlingen zullen bij de verschillende vaardigheden uitgaan van een vooropgesteld resultaat. Dat kan door de leraar worden opgemaakt a.d.h.v. criteria, visuele voorstellingen ... Dat vooropgesteld resultaat krijgt vorm vanuit de verwachtingen van een klant. Die kan dat zelf formuleren maar de leerlingen ook een foto bezorgen die uitdrukt wat de klant verlangt.
- Bij de vaardigheden uit het leerplan Haarverzorging gaan we uit van een groei in tempo en efficiëntie naargelang de derde graad vordert. Niet alleen omdat de leerlingen steeds meer automatismen zullen verwerven maar ook omdat dat een essentieel economisch gegeven is klanten te bedienen aan een

bepaalde snelheid. Op het einde van de derde graad kunnen de leerlingen opdrachten geïntegreerd en zelfstandig uitvoeren op basis van een zelfgekozen werkmodel.

- De sector van de haarverzorging is onderhevig aan trends en vernieuwingen die binnen de verschillende handelingen op systematische wijze kunnen worden aangebracht. Dat gaat gepaard met een evoluerend en plaatselijk soms sterk uiteenlopend vakjargon waarmee de leerlingen vertrouwd worden.

Werkplekieren

- Verschillende vormen van werkplekieren kunnen een meerwaarde bieden voor de realisatie van dit leerplan en voor de voorbereiding op een vlotte overstap naar de arbeidsmarkt. Werkplekieren omvat een breed continuüm van leeractiviteiten die gericht zijn op het verwerven van algemene en beroepsgerichte competenties waarbij de arbeidssituatie de leeromgeving is. Het kan onder meer gaan om gesimuleerde werkomgevingen, observatie-activiteiten en leerlingenstages. De school heeft de ruimte om een beleid uit te stippelen over welke vormen van werkplekieren een plaats krijgen in de lespraktijk en met welk doel werkplekieren wordt ingezet.
- Via het werkplekieren kan je de sector in de meest brede zin aan leerlingen tonen. Denk daarbij aan praktijklessen op verplaatsing om eventueel de doelen rond pruiken of haarstukken aan te bieden. Je kan hiervan echter ook gebruik maken om de kritische reflex van leerlingen verder te stimuleren. Door het contact met professionals, nieuwe innovatieve producten, actuele apparaten of specifieke diensten krijgen ze de kans om een visie te ontwikkelen over wat kwaliteitsvol zou kunnen zijn om de wensen en behoeften van de soms kwetsbare klanten in te vullen.
- Leerlingen komen meer en meer in contact met de bedrijfskundige aspecten van de onderneming waarin ze aan de slag zijn. Alhoewel de leerlingen diverse componenten zoals het beheer van een kassa, kostprijsberekening en voorraadbeheer zowel in de praktijk als in een gesimuleerd contact leren kennen, is het niet de bedoeling dat zij een kapperszaak moeten kunnen uitbaten aan het einde van de derde graad. De beroepskwalificatie Kapper vraagt dat niet van een beginnende beroepsbeoefenaar. Het staat de school vrij om hierin verder te gaan via complementaire uren en/of de inhouden van het leerplan Ondernemend project.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Inspelen op wensen en behoeften met aandacht voor diversiteit

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen verzorgen een professioneel klantencontact.

2de graad: Principes van klantvriendelijkheid, sociale en communicatieve vaardigheden (II-HaSc-a LPD 1)

Wenk: Communicatie met de klant is een doorlopende opdracht. Dat betekent dat er niet alleen aandacht is voor de functionele communicatie bij het maken van afspraken of het contact tijdens de verschillende haarverzorgingen maar ook dat men in staat is om vaste klanten het gevoel te geven steeds in hun vertrouwde omgeving terug te komen. Het klantencontact is gericht op het bieden van service, oplossingen en de tevredenheid van de klant. Dat vereist een bereidheid om in verbinding te gaan met de klant.

Wenk: Je bekijkt het professioneel klantencontact niet enkel vanuit een klassieke kapperszaak maar gaat de contexten ook variëren waarin dan opnieuw ontvangst, begeleiding en afscheid nemen aan bod komen. Denk daarbij aan woon- en zorgcentra, kapper op verplaatsing in de thuiscontext, mediabedrijven ...

Wenk: Je kan in dit leerplandoel ook de diversiteit (verschillende assen) aan klantentypes betrekken. Maak gebruik van gelijkaardige casussen die je in wisselende omstandigheden door de leerlingen laat oefenen.

Wenk: Dit leerplandoel kan je aanreiken in samenhang met informeren (LPD 7), adviseren (LPD 8), promoten en verkopen (LPD 9).

Extra: Je kan de leerlingen laten reflecteren over de stijl waarmee een bepaalde kapperszaak omgaat met haar klanten en hoe ze zich die eigen kunnen maken (LPD 5). Een specifieke variatie van de context en/of diversiteit kan de taal zijn. Je kan de communicatie tussen leerling en klant in een andere taal laten verlopen. Dat kan je doen in samenhang met doelen uit het leerplan Frans en/of Engels.

LPD 2 De leerlingen stemmen diensten af op de wensen en de verwachtingen van de klant rekening houdend met persoonlijke stijl, morfologische aspecten en kleureigenschappen.

2de graad: Doelgericht informeren naar wensen en behoeften van een klant, morfologische principes, de kleurenkaart, impact van morfologie op het welbevinden (II-HaSc-a LPD 12)

Wenk: Er is aandacht voor diepgaande vragen om een totaalbeeld te krijgen van de wensen en behoeften van de klant. Kleureigenschappen, morfologische aspecten en persoonlijke stijl worden door de leerlingen geobserveerd en genoteerd. Er is aandacht voor het gebruik van correcte vakterminologie, observaties en gegevens worden zo sterk als mogelijk geobjectiveerd. Finaal leren leerlingen producten en technieken te kiezen die hen in staat stellen om de wens van de klant concreet uit te voeren.

Wenk: Je kan de leerlingen een uiteenlopende en vooral diverse groep klanten aanbieden. Daardoor zullen ze niet alleen worden geconfronteerd met uiteenlopende wensen en behoeften. Ze maken kennis met een brede waaier aan stijlen en kunnen ook beter oefenen om kleureigenschappen (wintertypes, effect van kleur op uitstraling ...) en morfologische aspecten te onderscheiden.

Wenk: Je kan leerlingen afzonderlijke observaties laten maken om ze nadien met elkaar

in dialoog te leren gaan. Daarbij wisselen ze hun observaties uit en zijn ze bereid om die bij te sturen op basis van de argumenten van andere leerlingen.

Extra: Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met actuele tendensen (LPD 29) en initiatieven die leerlingen kunnen opvolgen om hiervan op de hoogte te blijven zoals een fashionweek.

LPD 3 De leerlingen handelen volgens een professionele gedragscode.

Duiding: Diverse begrippen die onderdeel zijn van een professionele houding in een kapperszaak komen aan bod. Het gaat o.m. om zorg dragen voor privacy, de essentie van beroepsgeheim, discreet omgaan met (vertrouwelijke) gegevens van mensen, aansprakelijkheid, omgaan met kwetsbare mensen of klanten met een aandoening die discretie vragen (pruiken e.d.) ...

Wenk: Een professionele opstelling of deontologische houding is niet beperkt tot een discrete opstelling t.o.v. andere klanten. Je kan leerlingen ook laten reflecteren over de aspecten die al dan niet bespreekbaar zijn met collega's. Elementen als sensatiezucht en omgaan met geruchten maar ook de verhouding werkgever-werknemer kunnen daarin dan een plaats krijgen. Binnen werkplekleren zullen leerlingen kansen krijgen om die aspecten in de praktijk te beleven maar je kan hieruit ook elementen opnemen via casuïstiek. Op die manier geraken leerlingen vertrouwd met soms onverwachte situaties waarin een empathische reactie is vereist.

Wenk: Je kan leerlingen ook gevoelig maken voor de omgevingsfactoren die een rol spelen bij een professionele opstelling. Denk daarbij over de opstelling van het onthaal en de afscheidsruimte. Op die plaatsen zal de klant persoonlijke informatie toevertrouwen of vragen stellen die andere klanten niet hoeven te horen. Op dezelfde wijze kunnen leerlingen ook nadenken over de opstelling van werkposten en de mogelijkheden om eventueel een persoonlijk gesprek te voeren.

Wenk: Je kan dit leerplandoel aanreiken in samenhang met professioneel klantencontact (LPD 1) en reflecteren (LPD 5).

LPD 4 De leerlingen evalueren het afgewerkte kapsel rekening houdend met de tevredenheid van de klant.

Wenk: Alle facetten van het resultaat worden aan de klant getoond en benoemd met aandacht voor het technisch aspect, het gebruik van de handspiegel ... Bij het informeren naar tevredenheid bij de klant gaat het niet enkel om het gegeven of die het resultaat goed vindt. De leerlingen leren doorvragen vanuit criteria die een positief resultaat illustreren. Er is aandacht voor onuitgesproken aspecten die de kapper bij de klant helder probeert te krijgen. Er wordt een link gelegd met de wensen en behoeften van de klant.

Wenk: De leerlingen leren correct omgaan met feedback van de klant, leraar, stagementor en collega's wanneer het resultaat niet naar verwachting is. Hij zal spontaan informeren naar opmerkingen en die informatie verwerken. Je kan de leerlingen de kans geven om op basis van eigen reflecties en feedback van de klant, leraar en stagementor het handelen bij te sturen. Niet alleen het resultaat is

belangrijk. Ook de wijze waarop dat resultaat tot stand is gekomen, speelt dan mee.

Wenk: Je kan evalueren aanbrengen als onderdeel van het methodisch handelen (LPD 12). Je bepaalt met de leerlingen welke criteria je naar voor schuift voor een kwaliteitsvol resultaat. Je kijkt niet enkel naar het technische aspect maar voorziet ook criteria voor het contact met de klant, het onthaal, de sfeer in de zaak ...

Extra: Je kan de leerlingen meegeven dat de klant kan worden gestimuleerd om op sporadische wijze tevredenheidsenquêtes in te vullen. Laagdrempeligheid via vlotte ICT-toegangen en inspelen op de motivatie van de klant kunnen daarbij voor de nodige gegevens zorgen.

LPD 5 De leerlingen reflecteren over het eigen handelen en het effect ervan op anderen.

2de graad: Reflecteren a.d.h.v. een aangereikt reflectiemodel (II-HaSc-a LPD 3)

Wenk: De leerlingen zijn in staat om het eigen handelen zelfstandig bij te sturen op basis van eigen reflecties en maken ook gebruik van de feedback die van derden (medewerkers, leraren, klanten ...) komt. Er wordt aangeleerd hoe leerlingen uit de reflectiemodellen een keuze maken op basis van wat hen het best ligt.

Wenk: Je kan de leerlingen observeren en nagaan of ze de nodige reflecties maken. Bij het begin van de derde graad is het noodzakelijk die reflecties nog te delen met een derde die als klankbord kan optreden. Naargelang de evolutie die de leerlingen doormaken, kan je dat loslaten.

4.2 Informeren vanuit verbindende communicatie met oog voor de commerciële doelen van de onderneming

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 6 De leerlingen lichten werking en effecten, mogelijkheden en beperkingen van kappersproducten, materialen en apparaten toe.

2de graad: Samenstelling, werking en effect, mogelijkheden en beperkingen van haar- en schoonheidsverzorgingsproducten; mengvormen, basisgrondstoffen en werkstoffen van cosmetische producten; de pH, pH-waarde, pH-schaal en de invloed van de pH van een cosmetisch product op haar, huid en nagels (II-HaSc-a LPD 5, 11)

Wenk: Je kan focussen op nieuwe producten of producten die gekoppeld zijn aan nieuwe technieken in de derde graad. De volledige samenstelling van het product hoeft niet aan bod te komen. Je kan de actieve stoffen bij specifieke producten wel vermelden om de werking van een product te verklaren. Het gaat niet om de chemische samenstelling op zich maar wel om het belang ervan in functie van professioneel gebruik, bijkomende veiligheidsmaatregelen of de link met allergische reacties en impact op haar en hoofdhuid. Je kan dat aanbieden in samenhang met veiligheid (LPD 26). Ook wanneer de leerlingen de klant advies geven bij een eventuele aankoop van producten (LPD 8), is het zinvol om concrete informatie te geven over actieve stoffen of over de pH.

- Wenk: Je combineert dit leerplandoel met de technische vaardigheden zodat werking en effecten van producten, materiaal en apparaten meteen zijn gekoppeld aan de verzorging. Bij complexere materialen en apparaten met ernstige gevolgen wanneer men ze verkeerd hanteert, kan je de leerlingen eerst het concrete gebruik laten toelichten voor de handelingen worden uitgevoerd.
- Wenk: Je kan dit leerplandoel behandelen in samenhang met duurzaamheid en de economische component (LPD 25) en reflecteren (LPD 5). Daarbij kan het onderhoud van apparaten en het effect hiervan op de levensduur aan bod komen.
- Extra: Je kan, los van de productkeuze die de school maakt, leerlingen wijzen op de concurrentie die er is op de markt van de haarverzorgingsproducten. De leerlingen ontwikkelen een kritische houding t.o.v. de (vermeende) eigenschappen van die cosmetische producten.

LPD 7 De leerlingen informeren de klant over mogelijkheden en beperkingen van producten, diensten en apparaten rekening houdend met morfologie en modetrends.

- 2de graad: Sociale en communicatieve vaardigheden; onthalen, begeleiden, afscheid nemen (II-HaSc-a LPD 2)
- Wenk: Leerlingen kunnen het verschil tussen informeren enerzijds en adviseren, promoten en verkopen anderzijds toelichten. Ze gaan op zoek naar objectieve informatie die aan de klant moet worden bezorgd: gebruikt technieken, noodzakelijke producten en apparaten, duur van een verzorging, effecten die worden nagestreefd ...
- Wenk: Je kan leerlingen mogelijkheden en beperkingen in de meest brede context laten schetsen, bv. in verband met de structuur of de kleur van het haar. De leerlingen verwerken de informatie in het behandelplan van de klant zodat latere adviezen in lijn liggen met informatie die eerder aan bod kwam.
- Extra: Leerlingen leren het belang kennen van transparantie rond concrete kostprijs en tarieven die ze in hun informatie spontaan verwerken. Het berekenen van de kostprijs kan in het 7de jaar Haarstylist aan bod komen. Ook wanneer de school het leerplan Ondernemend project aanbiedt, kan kostprijsberekening worden aangebracht.

LPD 8 De leerlingen adviseren de klant over producten, diensten en apparaten rekening houdend met de persoonlijke stijl.

- 2de graad: Sociale en communicatieve vaardigheden; onthalen, begeleiden, afscheid nemen (II-HaSc-a LPD 2)
- Duiding: Leerlingen kunnen het verschil tussen adviseren enerzijds en informeren, promoten en verkopen anderzijds toelichten. In het advies aan de klant worden diverse aspecten verwerkt: producten, kapsel, motivering ... Het advies wordt eveneens afgestemd op de gelegenheid die de klant voor ogen heeft. De leerlingen leren dat ze de beslissing aan de klant laten.
- Wenk: De motivering kan subjectieve elementen bevatten maar streeft toch naar aantoonbare inhoud zoals technische aspecten van het haar of de werking van producten, kleurelementen die bij elkaar passen, de morfologische aspecten die

mogelijkheden en beperkingen verduidelijken, trends die actueel zijn ...

Wenk: Je kan leerlingen ook wijzen op het belang van doorverwijzing bij specifieke competenties die ze zelf onvoldoende beheersen bv. Afrokapsels, pruiken ...

LPD 9 De leerlingen promoten en verkopen producten en diensten.

2de graad: Sociale en communicatieve vaardigheden; onthalen, begeleiden, afscheid nemen; kassasystemen, betalingen ontvangen (II-HaSc-a LPD 2)

Wenk: De leerlingen kunnen het verschil tussen promoten en verkopen enerzijds en informeren en adviseren anderzijds toelichten. Ze verwerven een reeks verkooptechnieken en commerciële vaardigheden zoals luisterbereidheid, uniciteit benadrukken, emotie betrekken, gebruik van sociale media, professionele opstelling ...

Wenk: Het promoten en verkopen kan gebeuren via een gesprek met de klant waarbij je leerlingen gevoelig maakt voor het in elkaar vloeien van informeren adviseren, promoten en verkopen. De leerlingen besteden aandacht aan de omgeving waarin de klant zich bevindt en brengen daarin ook prikkels aan die klanten nieuwsgierig maken en stimuleren om producten of haarverzorgingen aan te kopen.

Wenk: Je kan inzetten op digitale en fysieke instrumenten waarbij je streeft naar een mix van visuele en verbale informatie. De leerlingen leren gebruik te maken van de etalage, van reclamekanalen, van promotiemateriaal, van sociale media, van geschenkartikelen, van staaltjes ... Je kan de leerlingen laten reflecteren over de achterliggende strategie die bij diverse acties aanwezig is om op die manier beredeneerde stappen te ondernemen en geen lukrake interventies te doen.

LPD 10 De leerlingen maken gebruik van ICT- toepassingen bij

- **inplannen en organiseren van afspraken en verschillende taken;**
- **invoeren van gegevens in een klantenfiche;**
- **informeren en adviseren van klanten en collega's;**
- **afrekenen volgens afgesproken tarieven.**

Wenk: Verschillende planningssystemen in functie van de technische vaardigheden die in het salon worden uitgevoerd komen aan bod. Ook het informeren van klanten kan deels digitaal gebeuren. De financiële afhandeling van de geleverde prestaties sluit hier eveneens bij aan.

Wenk: De leerlingen ontdekken hoe er tijdsefficiënt kan worden gecommuniceerd met de klant en hoe klantengegevens worden bewaard volgens de GDPR-richtlijnen (samenhang met professionele gedragscode LPD 3).

Wenk: De leerlingen maken op een professionele wijze gebruik van multimedia om het salon bekendheid te geven en de klant alle nuttige informatie te bezorgen. Ook het promoten van producten en diensten sluit hierbij aan (LPD 9).

Wenk: Je laat de leerlingen kennis maken met verschillende soorten kassasystemen en de wijze waarop de prijs van haarverzorgingen en producten is opgenomen. Het beheren van de voorraad en het uitvoeren van een inventaris vinden hier ook een plaats (LPD 28+).

4.3 Ontwerpen en creëren van actuele kapsels en uitvoeren van haarverzorgingen

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 11 De leerlingen lichten diverse haar- en hoofdhuidaandoeningen toe in functie van een verzorging door de kapper of een gerichte doorverwijzing.

2de graad: Kenmerken en structuur van haar, huid en nagels; oorzaken, kenmerken en verzorging van huidveranderingen en verworven nagelaandoeningen (II-HaSc-a LPD 17)

Wenk: De leerlingen maken kennis met het uitzicht, de kenmerken en de oorzaken van veel voorkomende haar- en hoofdhuidaandoeningen. Ook aandoeningen in het gelaat die invloed hebben op het scheren en het knippen van baard en snor krijgen een plaats. Dat gebeurt overwegend in functie van het opmaken van een haar- en hoofdhuiddiagnose en werkzaamheden waarbij de normale werkwijze in bepaalde omstandigheden niet kan worden gevolgd of waarbij het handelen van de kapper een invloed kan hebben op de aandoening. De klantenfiche wordt gebruikt om die informatie correct te registreren.

Wenk: Je kan de leerlingen veel voorkomende aandoeningen in kaart laten brengen zodat ze die onderscheiden van wat minder vaak voorkomt: hoofdroos, seborrhoïsch eczeem, psoriasis capitis en tinea capitis. Ook haaruitval zoals alopecia androgenetica en alopecia areata kunnen aan bod komen. Op dezelfde wijze kan je aandoeningen in het gelaat aanbrengen in functie van het scheren: littekens, steenpuist (furunkel), ontstoken haarzakjes (folliculitis), ingegroeide baardharen, schimmelinfectie (tinea barbae), branderige huid na het scheren, pigment- en vaatvlekken. Ook aandoeningen die het gevolg kunnen zijn van een verkeerd gebruik van producten kunnen aan bod komen. Het accent ligt op de kenmerken en de oorzaken. Eventuele behandelingswijzen kunnen aan bod komen als ze relevant zijn voor de vaardigheden die de kapper zelf moet uitvoeren. Denk aan het al dan niet gebruiken van bepaalde verzorgingsproducten.

Wenk: Je benadrukt dat de diagnose en behandeling van haar- en hoofdhuidaandoeningen steeds door een huid- of huisarts gebeurt en niet door een kapper, ook al kan die laatste door jarenlange ervaring zelf ook bepaalde aandoeningen vaststellen. Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met de professionele opstelling van de kapper (LPD 3).

LPD 12 De leerlingen werken methodisch met inbegrip van de opmaak van een haar- en hoofdhuiddiagnose.

2de graad: Werkmodellen en behandelplannen; doelgericht handelen vanuit een specifiek resultaat; belang van inzichtelijk en systematisch werken (II-HaSc-a LPD 6)

Wenk: Bij nieuw aangeleerde vaardigheden wordt het belang van de verschillende

onderdelen van methodisch handelen onderstreept: voorbereiden, plannen, uitvoeren en evalueren. Zowel bij eenvoudige als complexe vaardigheden blijven die stappen een voorwaarde voor kwaliteitsvol werken. Aan het eind van de derde graad worden de veelvoorkomende vaardigheden zonder werkmodel uitgevoerd.

Wenk: Je zorgt voor een objectieve invulling van wat efficiënt, kwaliteitsvol en klantgericht is zodat de leerlingen criteria hebben om het plan correct op te stellen. Je wijst op het belang van de verschillende onderdelen van methodisch handelen: voorbereiden, plannen, uitvoeren en evalueren. Leerlingen grijpen terug naar werkmodellen bij het verwerven van nieuwe vaardigheden tijdens hun loopbaan.

Wenk: Ook bij de nieuwe vaardigheden kan je een uiteenlopende waaier aan werkmodellen aanreiken zodat de leerlingen niet alleen de vele mogelijkheden leren kennen maar ook gaan nadenken wat hen het best ligt. Bovendien is het ook correcter om eerst de voorschriften van de producent van een nieuw product door te nemen dan ervan uit te gaan dat men de werkwijze wel kent omdat gelijkaardige producten ook al aan bod zijn gekomen. Je kan gebruik maken van bestaande werkmodellen maar de leerlingen ook laten nadenken over aspecten die in elk gebruikt model moeten aan bod komen zoals snit, kleur, omvormings- en andere technieken ...

Wenk: Het groeien naar autonomie in het opstellen van een behandelplan is een geleidelijk proces doorheen de derde graad waarbij de moeilijkheidsgraad wordt opgedreven door steeds meer en complexere situaties aan te reiken of in casuïstiek te verwerken.

Wenk: Je kan leerlingen de verschillende behandelplannen en werkmodellen die ze gebruiken, laten registreren in een digitaal systeem (LPD 10).

LPD 13 De leerlingen wassen, masseren en verzorgen gelaat, haar en hoofdhuid rekening houdend met het welbevinden en comfort van de klant.

2de graad: Wassen, verzorgen en ontwarren het haar; haar- en hoofdhuidconditie; behandelen van hoofdluizen (II-HaSc-a LPD 18)

Wenk: Gezien de leerlingen in de tweede graad reeds vertrouwd zijn geraakt met de techniek van het wassen en verzorgen van haar en hoofdhuid komen bijkomende verdiepende accenten, zoals verzorging in een andere context of het inspelen op welbevinden, aan bod.

Wenk: Je legt de nadruk op het wasritueel met het oog op het verzorgen van haar en hoofdhuid in functie van of als nabehandeling van een technische bewerking en het stimuleren van het welbevinden van de klant. Daarbij besteed je o.m. aandacht aan het masseren van de hoofdhuid als onderdeel van de techniek om de juiste druk uit te oefenen. Je zet in op een grotere diversiteit van je doelgroep. Je kan simulanten vragen die hulpbehoevend zijn of een beperking hebben. Ook kinderen of mensen uit andere culturen kan je betrekken. Je kan aandacht besteden aan gepast aanraken of een eerste lichamelijk contact bij doelgroepen die minder voor de hand liggend zijn. Je kan die gewijzigde context combineren met aangepaste zorg voor de persoon en omgeving via geuren, rust, relaxatie, muziek ...

- Wenk: Je kan de diverse was-en massagetechnieken uitbreiden in functie van de complexiteit van de context en van verschillende soorten shampoos en verzorgingsproducten voor haar en hoofdhuid. Je kan de techniek verder uitdiepen door hem aan te reiken in samenhang met het leerplandoel rond uitzicht en kenmerken van hoofdhuidaandoeningen (LPD 11). Daarbij komen specifieke verzorgingsbehandelingen met de noodzakelijke adviezen en producten aan bod. Ook doorverwijzing kan, indien nodig, een plaats krijgen.
- Wenk: Je kan bij het aanbrengen van die techniek met de leerlingen reflecteren over wat er verder nodig is om het effect van de hoofdhuidverzorging maximaal mogelijk te maken. Ook bij klanten die geen spontane uiting geven aan dat welbevinden. Denk aan de omgevingsfactoren en aan eventuele geluidshinder terwijl de leerlingen aan het werk zijn. Je kan met leerlingen op zoek gaan naar een optimale sfeer in het didactisch salon. Ze kunnen binnen werkplekleren ook een analyse maken van de aandacht die hieraan wordt besteed.
- Wenk: Je brengt dit leerplandoel aan in samenhang met werking en effecten van kappersproducten en apparatuur (LPD 6), communicatie (LPD 1), informeren (LPD 7), adviseren (LPD 8), verkopen (LPD 9) en methodisch handelen (LPD 12).
- Extra: Je kan de moeilijkheidsgraad en complexiteit voor die vaardigheid verhogen door modellen met andere haarsoorten en -structuren zoals Afrokapsels te laten behandelen.

LPD 14 De leerlingen vormen kapsels tijdelijk om en gebruiken gepaste stylingproducten en afwerkingstechnieken.

- 2de graad: Tijdelijk omvormen bij verschillende haarlengten, -soorten en snitten; vormen en volumes; technische aspecten van het haar; samenhang tussen gekozen materiaal en gewenste resultaat (II-HaSc-a LPD 14)
- Wenk: Het accent ligt op het ontwerpen van een kapsel en niet meer op alle afzonderlijke aspecten die bij een tijdelijke omvorming komen kijken. De leerlingen zullen dat ontwerp van kapsel vormgeven op basis van wensen van de klant, trends, morfologische aspecten ... Bij het ontwerpen van het kapsel maken ze gebruik van alle technieken die een tijdelijke omvorming mogelijk maken.
- Wenk: Je brengt dit leerplandoel aan in samenhang met werking en effecten van kappersproducten en apparatuur (LPD 6), wensen en verwachtingen van de klant (LPD 2), modetrends (LPD 29), mogelijkheden en beperkingen van het haar en morfologische principes.

LPD 15 De leerlingen vormen kapsels blijvend om rekening houdend met verschillende snitvormen, haarlengten en -soorten.

★ Chemische processen

- Wenk: De leerlingen maakten al kennis met technieken die tijdelijke omvorming mogelijk maken. Vervolgens komt de techniek van het opwickelen van de haren met verschillende soorten permanentwikkels binnen diverse wikkelpatronen aan bod om nadien kapsels te ontwerpen door technieken te combineren naar de wens van de klant, morfologische aspecten ... Bij aanvang van de derde graad kunnen

leerlingen vertrekken vanuit een gekregen model. Zowel de gedeeltelijke als de volledige omvorming krijgen een plaats. Ook het opmaken van een permanentdiagnose en -advies en het uitvoeren van voor- en nabehandelingsmethoden komen aan bod.

Wenk: Je kan de leerlingen verduidelijken welke chemische processen spelen bij het uitvoeren van omvormingen zoals een permanent. Ook bij het gladmaken van haren kan je met leerlingen op zoek naar de processen die dit mogelijk maken.

Wenk: De leerlingen maken gebruik van diverse soorten materialen, patronen en technieken om een blijvende omvorming mogelijk te maken en de haren permanent te krullen en te ontkrullen (gladmaken). Hierbij wordt extra aandacht geschonken aan het nauwgezet opvolgen van de richtlijnen bij het correct aanbrengen en uitspoelen van de diverse soorten producten, de opeenvolgende bewerkingen, het opvolgen van de pauzetijden, de veiligheidsvoorschriften voor de klant en de kapper.

Wenk: Leerlingen oefenen deze vaardigheid op diverse oefenmodellen met verschillende snitvormen, haarlengten en -soorten om de vaardigheden te oefenen en inzichten te verwerven.

Wenk: Je brengt dit leerplandoel aan in samenhang met werking en effecten van kappersproducten en apparatuur (LPD 6), veiligheid (LPD 25), methodisch handelen (LPD 12), wensen en verwachtingen van de klant (LPD 2), modetrends (LPD 29) en morfologische principes.

LPD 16 De leerlingen voeren gelegenhedskapsels uit met gepaste volumematerialen en accessoires.

2de graad: Verwerken van lang haar in vlechten, knopen, twisten en opsteekkapsels; kammen, borstelen en behandelen; vormen en volumes plaatsen; combineren technieken tot een kapsel (II-HaSc-a LPD 16)

Wenk: De technieken die reeds in de tweede graad aan bod kwamen zoals opkamtechnieken, opsteek- en vlechttechnieken ... worden verder gebruikt maar het accent ligt op het ontwerpen van actuele gelegenhedskapsels. De gehanteerde techniek wordt zowel bij korte als lange haren gebruikt en staat in functie van het gewenste kapsel.

Wenk: Je laat leerlingen kennis maken met volumematerialen, zoals crêpon en valse haren, en situeert de wijze waarop ze kunnen worden gebruikt in gelegenhedskapsels. Je kan met leerlingen op zoek gaan naar gelegenheden die een specifiek kapsel vragen en terminologie introduceren die in de sector vaak wordt gebruikt.

Wenk: Dit leerplandoel kan je aanbieden in samenhang met tijdelijke omvorming van het kapsel (LPD 14).

LPD 17 De leerlingen kleuren en ontkleuren het haar gedeeltelijk en volledig, voeren voor- en nabehandeling uit en passen kleurcorrecties toe.

2de graad: Tijdelijke kleuring; kleurenkaart, toonhoogte bepalen, herkennen kleurkarakter (weerschijn); aanbrengen van het kleurproduct op oefenhoofd en echt haar;

Wenk: Er wordt een kleurdiagnose gemaakt en de kleur- en ontkleuringsproducten worden binnen een gepast scheidingspatroon in de juiste opbrengvolgorde aangebracht. De basisstappen van het kleuren en ontkleuren komen systematisch aan bod. De werkvolgorde wordt hierop afgestemd. Ook diverse lokken en balayagetechnieken komen aan bod.

Wenk: De leerlingen bereiden zelfstandig de noodzakelijke kleur- en ontkleuringsproducten voor en passen via die techniek verschillende aspecten uit de kleurenleer en -theorie toe. Ze ontdekken het gamma aan materialen dat ze gebruiken bij het kleuren van haren en lichten de werking van kleurenproducten op het haar toe. De leerlingen kennen het verschil tussen de voor- en nabehandelingsmethoden en passen kleurcorrecties toe zoals het opfrissen van een kleurkarakter, het afzwakken of opheffen van een kleurkarakter, het verwijderen van donker kleurpigment ...

Wenk: De leerlingen zijn op de hoogte van de wettelijke bepalingen betreffende veiligheidsmaatregelen om de klant te beschermen zoals het afnemen van een allergietest.

Wenk: Je kan de leerlingen met behulp van een kleurenkaart, kleurencirkel en verhelderingstabel een kleurdiagnose laten opmaken rekening houdend met de vooropgestelde wens van de klant (LPD 2), mogelijkheden en beperkingen van de kleurproducten en technische aspecten van het haar zoals: de natuurlijke (en mogelijke) kunstmatige haarkleur, haardikte, haarlengte, haardichtheid, haarconditie en kleurtype van de klant ... Ze geven de klant advies op basis van de gemaakte diagnose. Het leerplandoel kan worden aangeboden in samenhang met informeren en advies geven (LPD 7, 8).

LPD 18 De leerlingen voeren basis- en gecombineerde snitten uit rekening houdend met diverse haarlengten en -structuren en personaliseren het kapsel.

- ★ Knip- en opkamtechnieken
Droog-, brush- en afwerkingstechnieken

2de graad: Kam en schaar veilig en correct hanteren; herkennen en benoemen vormen, massa en textuur; 4 basistechnieken, 4 basisvormen; geen volledig afgewerkte basissnit (II-HaSc-a LPD 18)

Wenk: Basis- en gecombineerde snitten op diverse haarlengten -en structuren worden volledig gerealiseerd bij zowel dames als heren. Diverse scharen, messen en tondeuses om de haren te knippen en te moduleren komen aan bod om gekende en nieuwe knip-en snijtechnieken toe te passen.

Wenk: Je kan het leerplandoel aanbieden in samenhang met kleuren (LPD 17) en tijdelijke en blijvende omvorming (LPD 14, 15).

Extra: Je kan leerlingen het kapsel leren personaliseren in functie van een vooropgesteld resultaat waarbij de wens van de klant (LPD 2) en morfologische principes in rekening werden gebracht. Leerlingen leggen individuele accenten door het gebruik van diverse materialen. Je leert leerlingen via welke criteria ze een kapsel kunnen controleren en hoe ze de snit professioneel afwerken.

LPD 19 De leerlingen scheren, knippen en verzorgen baarden, bakkebaard en snor.

2de graad: Basishandelingen van scheertechnieken; voorbereiding en naverzorging met hoofdhuid- en gezichtsmassage; correct en veilig hanteren van scheerkwast en scheermes; scheerprocedure zonder mesje (II-HaSc-a LPD 23)

Wenk: De knip- en scheertechnieken worden correct toegepast met behulp van diverse scharen, scheermes en tondeuse. Er is aandacht voor het scheren en knippen van de haaromtrek (aflijnen bakkebaarden, haarlijn vooraan en rond de oren en halspartij), inzepen, scheren, naverzorging. Ook het behandelen van kleine scheerwondjes komt aan bod evenals het trimmen van neushaar, oren en wenkbrauwen. De volledige scheerervaring en het wellnessaspect van de verzorging staan centraal: gelaatsmassage, hot towel shave ...

Wenk: Je laat leerlingen kennis maken met verschillende soorten baard- en snorvormen en legt de link met de gezichtsvorm en morfologische aspecten.

Wenk: Je kan dit leerplandoelen aanreiken in samenhang met werking en effect van producten en apparaten (LPD 6), toelichten van hoofdhuidaandoeningen (LPD 11), trends en innovaties (LPD 29).

LPD 20 De leerlingen verzorgen en onderhouden pruiken, haarstukken of haarverlengingen.

Duiding: De pruiken, haarstukken of haarverlengingen die al geplaatst werden, worden onderhouden en verzorgd door gebruik te maken van aangepaste producten. De materialen en benodigdheden om de bevestigingstechnieken uit te voeren, worden besproken. Daarbij komen de verschillende types haarwerken als synthetisch, gemengd of natuurhaar en het productieproces ervan aan bod.

Wenk: Je kan aandacht besteden aan het productieproces (machinaal of handgeknoopt), de haarsoort waaruit het haarwerk is vervaardigd, bevestiging (semipermanent of permanent) en de relatie met kostprijs, kwaliteit, onderhoud, uitzicht ...

Wenk: De leerlingen passen hun communicatiestijl aan in functie van de aanleiding tot de haarwerken. Je besteedt niet enkel aandacht aan de technische handeling van de verzorging maar gaat ook dieper in op de beleving van de klant indien de verzorging noodzakelijk is vanwege haarverlies al dan niet veroorzaakt door ziekte. De leerlingen stellen zich empathisch op met aandacht voor privacy en comfort van de klant (professionele gedragscode, LPD 3+). Nog meer dan anders zullen de leerlingen ook hier rekening houden met wensen en behoeften van de klant (LPD 2).

Wenk: Je kan de leerlingen tijdig laten verwijzen naar een arts of andere hulpverlener wanneer meer hulp en ondersteuning nodig is in het verwerken van een eventuele onderliggende problematiek. Dit leerplandoel wordt aangeboden in samenhang met klantentevredenheid (LPD 4) al kan dat in die situatie een andere invulling krijgen vanwege de context.

Wenk: Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met wassen en verzorgen (LPD 13), communicatieve vaardigheden (LPD 1), informeren (LPD 7), adviseren (LPD 8) en verkopen (LPD 9).

LPD 21 De leerlingen voeren een basis make-up uit.

2de graad: Dagmake-up (huid, lippen en ogen); invloed van morfologie op welbevinden; eigenschappen van kleuren (II-HaSc-a LPD 30)

Wenk: Een basis make-up is een actuele make-up die draagbaar is voor diverse gelegenheden. Je houdt rekening met verschillen ten gevolge van leeftijd, gender, huidskleur ... Je stelt bij de keuze voor een make-uprealisatie of -ontwerp de verschillende soorten make-uplooks voor met aandacht voor de gebruikte producten en materialen (LPD 6).

Wenk: De leerlingen gaan uit van de verwachtingen van de klant en besteden aandacht aan de beleving. Bij het geven van make-up advies houden de leerlingen rekening met de invloeden en eigenschappen van kleuren. Je kan hen eveneens de rol van belichting en het belang ervan laten illustreren.

Extra: Je kan inzetten op het verder verfijnen van de techniek van het maquilleren met aandacht voor het aanbrengen van correcties, het uitvoeren van een make-up voor verschillende gelegenheden zoals een bruidsmake-up, foto- en tv-make-up ... Je kan werken op diverse huidsoorten met specifieke aandachtspunten zoals een donkere huidmake-up, rijpere huidmake-up, mannenmake-up, brillmake-up ...

LPD 22 De leerlingen voeren een basis manicure en handmassage uit.

2de graad: Reinigen en verzorgen van huid van hand en onderarm; knippen, vijlen, reinigen en lakken van vingernagels (II-HaSc-a LPD 26)

Wenk: Een basismanicure bestaat uit het knippen, vijlen, reinigen en lakken van de vingernagels.

Wenk: Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met het voorkomen van beroepsziekten (LPD 26) waarbij je aandacht besteedt aan het beschermen en verzorgen van de huid van de handen.

Extra: Je kan het lakken (met traditionele nagellak en gellak) van de natuurlijke nagels aanvullen met het reinigen en verzorgen van de huid van hand en onderarm (massage, masker en peeling), extra diensten en behandelingen om de huid te verzorgen (maskers, scrubs, spamanicure, specifieke massages ...), het realiseren van diverse nagelvormen en het uitvoeren van kunstnagelbehandelingen en diverse vormen van nailart.

4.4 Autonoom participeren aan het team met oog voor de werking en de organisatie van de onderneming

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 23 De leerlingen werken in team rekening houdend met procedures, communicatiekanalen, organisatiecultuur en een professionele overdracht van informatie.

2de graad: Groepsproces; (sociale) rollen; efficiënte en eerlijke taakverdeling; sociale en communicatieve vaardigheden (II-HaSc-a LPD 26)

Wenk: De leerlingen kunnen werken in een team maar doen dat op een manier waaruit

blijkt dat ze steeds autonomer aan de slag kunnen. Ze tonen aan dat ze kunnen werken volgens bestaande procedures en de geldende organisatiecultuur. Je zoekt naar uiteenlopende contexten waarin ze kunnen tonen dat ze in een (kappers)team kunnen functioneren. Door diverse contexten aan te bieden komen leerlingen in contact met verschillende procedures die binnen een salon of andere werkplekken bestaan.

Wenk: Je kan leerlingen verschillende casussen aanbieden waarbij ze moeten komen tot een taakverdeling. Daarbij houden ze zelf rekening met elkaars mogelijkheden. Je kan bij het vorderen van de graad de casuïstiek complexer maken waardoor de onderlinge afstemming meer van de betrokken leerlingen vraagt om alles efficiënt te laten verlopen.

Wenk: Je kan leerlingen toelichten wat een organisatiecultuur is en hoe je die kan vaststellen. Ze gaan na welke kenmerken verschillende organisatieculturen hebben en kunnen kritisch nagaan of die werkwijze hen ligt (samenhang met reflecteren LPD 5).

LPD 24 De leerlingen organiseren het verloop van de eigen werkzaamheden volgens de regels van de organisatie met inbegrip van de voorbereiding en schoonmaak van de werkplek.

Wenk: De leerlingen leren hoe ze hun werkplek voorbereiden om een specifieke technische vaardigheid uit te voeren. Daarbij denken ze na over hoe ze doelgericht en efficiënt aan de slag kunnen. Ook orde en netheid van de werkplek voor en tijdens de uitvoering van verzorgingen krijgen hun plaats als onderdeel van een professionele uitstraling.

Wenk: Doorheen de derde graad groeien leerlingen naar het opnemen van de organisatie van verschillende werkplekken. Het is niet de bedoeling dat ze het volledige salon kunnen organiseren. Het organiseren van enkele werkposten kan ook betekenen dat de leerlingen tussendoor aandacht besteden aan het presenteren van producten in de ontvangst- en verkoopruimte van het salon, eventueel ook in de etalage.

Wenk: Je kan de leerlingen aanleren hoe ze verschillende klanten (met verschillende technische handelingen) kunnen inplannen en bedienen en dat binnen een specifieke tijdspanne die gedurende de opleiding kan evolueren. Door de moeilijkheidsgraad van de technische vaardigheden uit te breiden maar ook het type klanten met aandacht voor diversiteit te variëren, daag je de leerlingen uit om steeds efficiënter te gaan werken. Benader dat als een proces zodat de leerlingen steeds meer vertrouwd geraken met die werkwijze.

Wenk: Het hele groeiproces van de leerlingen kan in dit leerplandoel sterk worden geprikkeld door steeds meer elementen toe te voegen. Denk ook aan het voorbereiden en schoonmaken van de werkposten, het opvolgen van de werkposten, het samen werken met teamleden, de effecten op de uitstraling van het salon ... Door systematisch ingrediënten van allerlei aard toe te voegen, worden de leerlingen in hun organisatorische kwaliteiten uitgedaagd.

Wenk: Je kan dit leerplandoel aanreiken in samenhang met professioneel samenwerken (LPD 23) en het economisch handelen (LPD 25). Je kan met de leerlingen nagaan wat die werkwijze kan betekenen voor de rendabiliteit van de zaak.

LPD 25 De leerlingen handelen economisch, duurzaam en volgens de milieureglementering bij de keuze en het gebruik van producten, materialen en apparaten.

2de graad: Sorteerregels; labels duurzame producten (II-HaSc-a LPD 10)

Wenk: De leerlingen krijgen notie van de kostprijs van technische vaardigheden, apparatuur en producten. Ook de personeelskost en de winstmarge kunnen aan bod komen. De leerlingen nemen een houding aan waarbij bij elke stap de duurzame optie wordt overwogen. Die houding kan vertrekken vanuit duurzaam ondernemerschap en is niet uitsluitend gerelateerd aan kappers. Duurzaamheid, met aandacht voor specifieke milieuwetgeving, heeft een sterke ecologische inslag maar kan ook gelden voor de klantenrelaties die de leerlingen aangaan.

Wenk: Je kan met de leerlingen nagaan hoe je ervoor zorgt dat de klant ook terugkomt naar het salon. Ze onderzoeken welke aspecten belangrijk kunnen zijn zoals vertrouwen, betrokkenheid, keuzevrijheid, rechtvaardigheid, persoonlijke benadering ... De leerlingen kunnen nagaan welke houding ze aannemen of welke gespreksonderwerpen ze (niet) aansnijden om een persoonlijke benadering te geven die de klant een vertrouwd gevoel geeft. Dat kan gebeuren in combinatie met felicitaties bij een verjaardag, een klantenkaart, staaltjes en/of attenties. Ook al is dat gericht op de rendabiliteit van het salon, de duurzame uitbouw van een klantencontact kan ook een sterke persoonlijke voldoening bieden. Je kan dit leerplandoel aanreiken in samenhang met klantvriendelijkheid (LPD 1).

Wenk: Je kan de leerlingen aandacht leren hebben voor de kostprijs van de handelingen die men stelt en de producten die men gebruikt (samenhang met promoten en verkopen, LPD 9). Denk aan het tempo waarin bepaalde technische vaardigheden worden aangeboden zonder in te boeten aan kwaliteit, het (sluip)verbruik van apparaten en het onderhoud van apparaten met het oog op het verlengen van de levensduur (samenhang met schoonmaken, LPD 24). Ook bij het aanschaffen van producten, materialen en toestellen doen de leerlingen systematisch een duurzaamheidstest. Dat houdt in dat het energieverbruik om het product of het toestel systematisch te gebruiken, wordt bestudeerd.

Wenk: Je kan wijzen op de (ogenschijnlijke) tegenstrijdigheid die er kan ontstaan tussen het economische en het duurzame luik: duurzaamheid vraagt soms grotere investeringen die dan weer een verschil kunnen opleveren in rendabiliteit op langere termijn. Via dit leerplandoel kan je het economische luik losmaken van uitsluitend financiële berekeningen. Ecologie kan ook een onderscheidend element van concurrentie vormen waarmee het salon een specifiek publiek kan aantrekken.

Wenk: Je kan in dit leerplandoel ook de milieuwetgeving die eigen is aan een kapperszaak aan bod laten komen.

LPD 26 De leerlingen handelen veilig en ergonomisch ter preventie van arbeidsongevallen en beroepsziekten.

2de graad: Richtlijnen en procedures m.b.t. persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen, producten en apparaten; veiligheidssymbolen; ergonomische principes (II-HaSc-a LPD 8, 9)

Wenk: De veiligheids- en ergonomische principes die de leerlingen tijdens de tweede

graad o.m. via de risktrainer leren kennen, worden toegepast op de nieuwe technische vaardigheden. Gezien die complexer zijn en vaak risicovollere handelingen vragen, wordt het belang van preventie en risicobeheersing alleen maar groter. De leerlingen nemen een houding aan waarbij ergonomie een onderdeel van elk handelen uitmaakt. Het gaat dan over het beschikbaar zijn van de nodige ondersteunende materialen maar ook over het correct gebruik ervan.

Wenk: De leerlingen nemen een verantwoordelijke veiligheidshouding aan voor zichzelf, collega's en klanten. Ze zijn niet verantwoordelijk voor het gedrag van anderen maar kunnen anderen wel wijzen op een gevaarlijke opstelling.

Wenk: De leerlingen herkennen gevaarlijke stoffen die op de werkvloer worden gebruikt en bergen die op volgens de voorziene procedure. De elektrische apparaten worden gebruikt zoals de voorschriften aanbevelen (samenhang LPD 6).

Wenk: Je laat de leerlingen kennis maken met de in de sector veel voorkomende arbeidsongevallen en beroepsziekten, zoals hand-, arm-, nek-, rug- been-, en schouderklachten, luchtweginfecties en huidreacties ten gevolge van het gebruik van kapperscosmetica. Je kan leerlingen in functie van preventie oorzaken, symptomen en mogelijke gevolgen van MSA-klachten (musculoskeletale aandoeningen) laten bestuderen. Ga steeds uit van de technische vaardigheden die ze verrichten zodat er aandacht is voor werkhouding, inrichting en opstelling van de werkpost, keuze van het materiaal ... Ook hier zal je de leerlingen in contact brengen met preventieve en beschermende maatregelen zoals het testen op allergische reacties bij het kleuren van haar. Je kan de leerlingen het luik rond psychosociaal welzijn op het werk, inclusief wettelijke bepalingen (rechten en plichten) bijbrengen.

Wenk: De leerlingen kunnen betrokken worden bij de ergonomische keuzes die de school of een werkplek zowel naar organisatie, inrichting als inzake materiaalkeuze maken. Je kan wijzen op de motivatie voor de pragmatische keuzes die worden gemaakt (samenhang met economische aspecten LPD 25). De leerlingen zullen echter nooit de impact van de gemaakte keuzes op het welbevinden van de klant en het eigen comfort uit het oog verliezen. Je kan leerlingen laten kennis maken met alternatieve materialen die ergonomisch beter geschikt zijn zoals het gebruik van een ergonomische versus een gewone schaar.

Wenk: Je kan dit leerplandoel aanreiken in samenhang met de technische vaardigheden die de leerlingen zullen verwerven en met EHBO.

LPD 27 De leerlingen handelen hygiënisch in functie van de gezondheid en het welbevinden van de klant.

2de graad: Richtlijnen en procedures m.b.t. persoonlijke en algemene hygiëne; persoonlijk voorkomen (II-HaSc-a LPD 7)

Wenk: De leerlingen passen de basisprincipes rond hygiënisch handelen toe bij de nieuwe handelingen die ze in de derde graad leren of in nieuwe contexten. Ze ervaren het effect van hygiënisch handelen op het (eigen) welbevinden en kennen het belang ervan voor de gezondheid. De leerlingen dragen verantwoordelijkheid voor zichzelf, collega's en klanten.

Wenk: Je kan leerlingen confronteren met de gevolgen voor hygiëne bij materiaal dat gevallen is en hen ook leren hoe om te gaan met materialen die van klant op klant

worden gebruikt: tondeuse, kammen, scheermesje ...

LPD 28 + De leerlingen volgen de voorraad op:

- **producten inventariseren;**
- **de bestelling aan de verantwoordelijke doorgeven;**
- **de levering controleren en opvolgen.**

Wenk: De leerlingen leren de werkwijze van voorraadbeheer en bestellen kennen. Na overleg met de verantwoordelijke plaatsen ze de bestelling en verwerken ze de levering. Ook de noodzakelijke administratie en controle kunnen door de leerlingen worden opgenomen.

Wenk: Je kan de leerlingen laten kennis maken met voorraad en hoe die wordt geïnventariseerd. De leerlingen worden zich bewust van de kostprijs en de waarde die een voorraad binnen het salon vertegenwoordigt. Dat kan zowel in contact met het werkveld als bij de voorraad die de school heeft.

Wenk: Je kan de leerlingen laten ontdekken welke criteria er zijn om het correcte tijdstip van bestellen in te schatten maar ook rekening leren houden met promoties die al dan niet worden aangeboden aan klanten.

Wenk: Leerlingen kunnen dit leerplandoel in een gesimuleerde omgeving of via werkplekleren en in samenhang met vakspecifieke ICT (LPD 10) realiseren.

4.5 Opvolgen van trends en evoluties in alle aspecten van de haarverzorging.

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 29 De leerlingen reflecteren over sectorspecifieke modetrends en innovatieve toepassingen.

2de graad: Trends en evoluties in haar- en lichaamsverzorging; cyclische evolutie in verzorgingen en accommodatie; evolutie in het schoonheidsideaal in de mode- en reclamewereld; culturele verschillen en sociaaleconomische oorzaken (II-HaSc-a LPD 15, 16+)

Wenk: De leerlingen maken kennis met bronnen waarin trends, evoluties en innovatieve toepassingen geregeld worden vermeld. De aspecten die aan bod komen, hoeven niet uitsluitend met haarverzorging te maken hebben. Indien er samenhang bestaat kunnen ook andere (mode)verschijnselen m.b.t. lichaamsverzorging hier een plaats krijgen. De leerlingen worden geprikkeld om zelf nieuwe bronnen aan te reiken of innovaties met elkaar uit te wisselen.

Wenk: Er komen criteria aan bod die de leerlingen moeten helpen om een beter zicht te krijgen op de meerwaarde van de innovatie zoals duurzaamheid, functionaliteit, investering, prijs-kwaliteit verhouding ... De leerlingen kopiëren niet zomaar elke trend en evalueren kritisch wat innovatief is. Het zoeken naar bronnen omvat ook het vinden van objectieve informatie over wat als nieuw wordt voorgesteld.

Wenk: Ter illustratie kan je, daar waar het inhoudelijk en financieel kan, illustreren hoe de school open staat voor nieuwe innovaties en die probeert te implementeren in het leerproces van leerlingen.

Wenk: Je kan dit doel aanreiken in samenhang met reflecteren (LPD 5). Leerlingen onderzoeken kritisch innovaties die worden gepromoot via diverse kanalen. Dat kan door hen bijkomende informatie te laten opzoeken over het concrete thema alsook tot uitwisseling te komen a.d.h.v. kritische vraagstelling aan elkaar. Ze bestuderen de effectiviteit, rendabiliteit en meerwaarde van producten, verzorgingen, apparaten, trends en innovaties.

LPD 30 De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een probleem of een uitdaging in de context van haarverzorging door wetenschappen, technologie of wiskunde geïntegreerd aan te wenden.

2de graad: II-HaSc-a LPD 31

Wenk: Dit leerplandoel kan je op een projectmatige manier realiseren. Het kan gaan om een probleem of uitdaging die kleinschalig is en aansluit bij de leefwereld van de leerlingen.

Wenk: Het is aangewezen om te vertrekken van een specifieke situatie. Leerlingen zetten kennis en vaardigheden in door creatief denken: ze bedenken mogelijke oplossingen, wegen ze tegenover elkaar af en maken keuzes. Stappenplannen kunnen dat proces ondersteunen. Een probleemoplossend proces verloopt systematisch, maar kan je niet voorstellen als een vast ritueel of recept.

Wenk: Je kan een informatierijke omgeving voorzien waarin leerlingen vlot inspiratie kunnen verzamelen. Het is waardevol om ook tussentijdse resultaten te bespreken. Leerlingen kunnen ook feedback aan elkaar geven.

Wenk: Goed gekozen problemen of uitdagingen kunnen spontaan aanleiding geven tot integratie van meerdere domeinen of disciplines. Voorbeelden van problemen en uitdagingen waarvoor een relatief eenvoudige (model)oplossing kan worden ontwikkeld:

- Een klant brengt een foto mee met de vraag een bepaalde haarkleur te kunnen aanbrengen. De leerlingen gaan op zoek naar de juiste mengverhoudingen van kleuren.
- Het berekenen van een klantenkorting.

Wenk: Je kan aandacht besteden aan keuzes die leerlingen maakten bij het ontwerpen van een oplossing. Leerlingen kunnen die beargumenteren en hun denkproces illustreren: door foto's te nemen van deeloplossingen; documentatie te verzamelen; tekeningen, schema's, eenvoudige berekeningen te maken; een proefmodel samen te stellen ...

Wenk: De leerlingen ontwerpen een oplossing, maar hoeven die oplossing niet effectief te realiseren. De oplossing kan verschillende vormen aannemen en moet worden getest of geëvalueerd: een nieuwe of aangepaste werkwijze, een interventie, een technisch systeem (product, apparaat ...).

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Moduleertechnieken

Moduleertechnieken (of effileertechnieken of verpersoonlijkheidstechnieken) worden uitgevoerd met scheermes en schaar. Voorbeelden hiervan peelen, choppen, slicen en inknippen.

Persoonlijke stijl

De persoonlijke stijl van de klant wordt omschreven door enkele karaktertrekken die zichtbaar zijn of door de klant zo worden aangehaald. Dat kan gaan om een brede waaier van typeringen: sportief, extravert, introvert, klassiek, nonchalant ...

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. Specifieke benodigde infrastructuur of uitrusting hoeft niet noodzakelijk beschikbaar te zijn op de school. Beschikbaarheid op de werkplek of een andere externe locatie kan volstaan. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

Voor het leerplan Haarverzorging lijkt het aangewezen om lokalen te voorzien die de kapperszaak didactisch benaderen. Verder verdient het de voorkeur om lokalen vooral multifunctioneel (door eventueel compartimenten in lokalen aan te brengen) te benaderen. Dat moet het mogelijk maken om te vertrekken vanuit de competenties die leerlingen moeten verwerven en die gedifferentieerd kunnen worden aangeboden.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Voor lessen waarin specifieke vaktechnische vaardigheden worden aangeboden, is een didactisch salon noodzakelijk met daarin:

- bergruimte voor materiaal en producten om aan wettelijke vereisten te voldoen;
- een digitaal afspraken- en klantensysteem;
- nutsvoorzieningen:

- koud en warm water;
- voldoende neutrale verlichting;
- voldoende stopcontacten voor aansluiting apparaat;
- wasmachine en droogkast;
- een werkplek met kaptafel en spiegel waarop bij voorkeur een in de hoogte verstelbare oefensteun kan aan worden bevestigd;
- kappersstoel (per werkende leerling);
- wastafels aangepast aan het aantal leerlingen;
- droogkappen/warmtelichtstralers;
- in hoogte verstelbare kappersfietsen (per werkende leerling);
- werkwagen (rolwagen per werkende leerling).

6.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen

- Algemeen materiaal:
 - EHBO materiaal (inclusief oogdouche in de nabijheid van het lokaal);
 - afvalboxen (mogen ook buiten de klas op aanvaardbare afstand).
- Materiaal voor haarverzorging:
 - oefenhoofden (dames en heren) met verschillende haarlengte, baard en snor;
 - handdrogers, stijltangen, krultangen, tondeuse ...;
 - haarverzorgingsproducten;
 - nikkelvrije of -arme scharen, scheermessen, borstels en kammen, clipsen, verfborstels en toepassingsflacons voor tijdelijke, semipermanente en permanente kleuringen, diverse soorten haarrollen en permanentwikkels, scheerbenodigdheden, benodigdheden voor het verwerken van lang haar;
 - handdoeken, kappersschorten, kapmantels, wegwerphandschoenen uit vinyl of nitril met lange handschoenmanchet bij het aanmaken, opbrengen en uitspoelen van haarverf en kleurspoelingen;
 - per werkende leerling één in de hoogte verstelbare oefensteun;
 - minstens één grote oefensteun op statief (op de grond) voor de leraar.

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

6.3 Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over bovenstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
---------------------	----------	-------------

Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de minimumdoelen (MD) of de doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren.

Leerplandoel	Minimumdoelen of doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties
1	BK 10; BK 11; BK q
2	BK 06; BK 11
3	BK 02
4	BK 02; BK 08
5	BK 02
6	BK h
7	BK r; BK q
8	BK 07; BK q
9	BK r; BK q
10	BK 12; BK 13; BK s
11	BK e; BK i
12	BK 02
13	BK 14; BK j
14	BK 16; BK m
15	BK 16; BK m; BK f
16	BK 19
17	BK 17; BK o
18	BK 15; BK d; BK l; BK n
19	BK 18; BK k
20	BK 20; BK g; BK p
21	BK 21
22	BK 21; BK j

23	BK 01
24	BK 01; BK 05; BK 09
25	BK 03; BK b
26	BK 04; BK a
27	BK 04; BK a
28	-
29	BK c
30	MD 06.12

8.2 Minimumdoelen basisvorming

06.12 De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een probleem door wetenschappen, technologie of wiskunde geïntegreerd aan te wenden.

Voetnoot:

Rekening houdend met concepten van de derde graad en de context waarin dit minimumdoel aan bod komt.

8.3 Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties

1. De leerlingen werken in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures).
2. De leerlingen handelen kwaliteitsbewust.
3. De leerlingen handelen economisch en duurzaam.
4. De leerlingen handelen veilig, ergonomisch en hygiënisch.
5. De leerlingen bereiden de werkplek voor.
6. De leerlingen stemmen de toe te passen technieken af op de wensen van de klant.
7. De leerlingen adviseren de klant, rekening houdend met de morfologie en de modetrends.
8. De leerlingen tonen het afgewerkte kapsel aan de klant en peilen naar de tevredenheid.
9. De leerlingen ruimen de werkplek op en maken deze schoon.
10. De leerlingen leggen een afspraak vast met de klant.
11. De leerlingen verwelkomen de klant en sporen de verwachtingen op.
12. De leerlingen rekenen af en nemen afscheid van de klant.
13. De leerlingen volgen de klant op met behulp van een klantenfiche.
14. De leerlingen passen shampoos en specifieke haarverzorging toe.
15. De leerlingen voeren basissnitten en gecombineerde snitten uit.
16. De leerlingen vormen het haar tijdelijk (watergolf, brushen, föhnen) en blijvend om (krullen, ontkrullen).
17. De leerlingen kleuren en ontkleuren het haar (volledig of haarlokken).
18. De leerlingen scheren en knippen baard, bakkebaard en snor.
19. De leerlingen voeren een gelegenheidskapsel uit.
20. De leerlingen verzorgen pruiken, haarstukken of haarverlengingen.
21. De leerlingen voeren een basis make-up en basis manicure uit bij de klant.

Aanvullende onderliggende kennis

De opgenomen kennis staat steeds in functie van de specifieke vorming van deze studierichting.

- a. Hygiëneregels, schoonmaak- en ontsmettingsprocedures en -producten
- b. Milieureglementering in functie van het beroep van kapper
- c. Modetrends
- d. Soorten kapsels

Anatomie en fysiologie

- e. Haar-, huid- en hoofdhuidtypes
- f. Chemische processen in functie van de behandeling van haar of hoofdhuid

Materialen

- g. Types haarstukken
- h. Cosmeticaproducten

Technieken en procedures

- i. Haar- en hoofdhuiddiagnose
- j. Hoofdhuid-, gelaats- en handmassage
- k. Was- en verzorgingstechnieken en technieken voor inzepen en scheren
- l. Knip- en opkamtechnieken
- m. Technieken voor tijdelijke en blijvende omvorming
- n. Droog-, brush- en afwerkingstechnieken
- o. (ont)kleurings- en emulsietechnieken
- p. Onderhouden en verzorgen van pruiken, haarstukken of haarverlengingen

Omgaan met klanten

- q. Principes van klantvriendelijkheid
- r. Advies- en verkooptechnieken
- s. Tarieven en betaalmiddelen

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Samenhang met de tweede graad	7
2.2	Samenhang in de derde graad	7
2.2.1	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	7
2.2.2	Samenhang over de finaliteiten heen.....	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch didactische duiding	7
3.1	Haarverzorging en het vormingsconcept.....	7
3.2	Krachtlijnen	9
3.3	Opbouw.....	9
3.4	Leerlijnen.....	10
3.4.1	Samenhang met de tweede graad	10
3.4.2	Samenhang in de derde graad	10
3.5	Aandachtspunten.....	10
3.6	Leerplanpagina.....	12
4	Leerplandoelen	12
4.1	Inspelen op wensen en behoeften met aandacht voor diversiteit.....	12
4.2	Informeren vanuit verbindende communicatie met oog voor de commerciële doelen van de onderneming.....	15
4.3	Ontwerpen en creëren van actuele kapsels en uitvoeren van haarverzorgingen	18
4.4	Autonoom participeren aan het team met oog voor de werking en de organisatie van de onderneming.....	24
4.5	Opvolgen van trends en evoluties in alle aspecten van de haarverzorging.	28
5	Lexicon	30
6	Basisuitrusting	30
6.1	Infrastructuur	30
6.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen.....	31

6.3	Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken	31
7	Glossarium.....	31
8	Concordantie	33
8.1	Concordantietabel.....	33
8.2	Minimumdoelen basisvorming	34
8.3	Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties	34